

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВИЩУ ОСВІТУ ЯК ОСНОВА ВІДБУДОВИ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ: ДОСВІД TRANSFORMATIONAL LEARNING NETWORK FOR RESILIENCE

Післявоєнне відновлення України ставить перед спільнотою завдання не лише фізичної відбудови зруйнованої інфраструктури, а й глибинної трансформації соціальних, економічних та екологічних засад розвитку. В умовах глобальних викликів, що орієнтовані на довготривалу стабільність, соціальну справедливість та екологічну безпеку, особливого значення набуває інтеграція принципів сталого розвитку в систему вищої освіти, роль якої змінюється у відповідь на зростаючу потребу в сталому розвитку. У минулому вища освіта була зосереджена переважно на наданні студентам технічних навичок та знань для обраних ними галузей. Однак зростаючі глобальні проблеми екологічної та соціальної стійкості поглибили роль вищої освіти. Заклади вищої освіти (ЗВО) зараз визнаються як рушійні сили у просуванні сталого розвитку. Університети та коледжі мають особливий простір, де вони можуть навчати, проводити дослідження та працювати з місцевими громадами для вирішення проблем сталого розвитку. ЗВО мають потенціал стати каталізаторами відновлення, джерелами інновацій та платформами для формування культури стійкості.

Університети завжди відігравали ключову роль у формуванні людського капіталу, який є основою довгострокового розвитку держави. Саме університети готують фахівців, які впливають на економіку, політику, культуру та соціальні процеси. Проте в умовах сучасних викликів їх функція набуває нового змісту. В умовах післявоєнної трансформації України роль університетів суттєво зростає: від них очікується не лише підготовка кваліфікованих кадрів, а й формування нової парадигми розвитку — сталого, інклюзивного та інноваційного.

Інтеграція сталого розвитку у ЗВО України є актуальною з кількох причин. По-перше, післявоєнна відбудова потребує нових компетентностей і не лише технічних, а й гуманітарних, етичних, управлінських. По-друге, зростають екологічні ризики – руйнування, забруднення, енергетична нестабільність, що вимагає нових рішень. По-третє, для подолання психосоціальних наслідків війни – освіта має бути інклюзивною, безпечною, орієнтованою на відновлення людського потенціалу. По-четверте, міжнародна підтримка донорів, ЄС, ООН - інвестиції у системні зміни, зокрема в освітню сферу.

Освітній процес, заснований на засадах сталого розвитку, передбачає формування у студентів не лише професійних компетентностей, а й етичного мислення, здатності приймати обґрунтовані рішення, розуміння глобальних викликів та усвідомлення особистої відповідальності за майбутнє. Це означає оновлення змісту освіти, впровадження міждисциплінарних курсів, включення тем екології, етики, глобальних викликів та соціальної справедливості в освітні програми.

Поряд з освітньою функцією університети виконують науково-дослідну та соціальну місії. Вони здатні продукувати інновації, необхідні для відбудови держави за «зеленими» та цифровими принципами: енергоефективні технології, відновлювана енергетика, сталий міський розвиток, управління ризиками. Університетські наукові середовища мають стати центрами створення нових моделей інфраструктури, економіки, соціальної інтеграції. У цьому контексті важливою є участь ЗВО у національних та міжнародних дослідницьких мережах, спільних проектах, публікаціях та партнерствах.

Проект *Transformational Learning Network for Resilience – Enabling Ukrainian higher education to ensure a sustainable and robust reconstruction of (post-war) Ukraine* був створений для підтримки українських ЗВО у цій трансформації. Його основною метою є сприяння розвитку стійкої та надійної моделі відбудови через посилення ролі університетів як центрів змін.

Проект впроваджується Університетом сталого розвитку Еберсвальде / Eberswalde University for Sustainable Development (Федеративна Республіка Німеччина) і фінансується Європейським Союзом у рамках програми Erasmus+. Реципієнтами допомоги за проектом в Україні є Національний транспортний

університет, Державний вищий навчальний заклад “Приазовський державний технічний університет”, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Державний університет “Житомирська політехніка”, Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Національний лісотехнічний університет України..

У рамках проекту створено платформу TransLearnN — простір для партнерства, обміну та навчання, яка надає українським університетам можливість активно співпрацювати з різними зацікавленими сторонами у сфері сталого розвитку. TransLearnN виконує кілька ключових функцій:

- сприяє дослідницькій, освітній та управлінській діяльності у ЗВО;
- забезпечує доступ до знань, прикладів політик, досвіду інших університетів;
- підтримує комунікацію між адміністрацією, студентами, викладачами, громадами;
- функціонує як експертна платформа та посередник між агентами змін, незалежно від організаційної належності.

Місія TransLearnN полягає у тому, щоб зробити сталий розвиток видимим у вищій освіті України, а також посилити залучення та взаємодію стейкхолдерів через комунікацію та творчий діалог. Університети, що будуть приєднуватися до цієї мережі, не лише розвиватимуть власну спроможність, а й отримуватимуть підтримку для участі у національних та міжнародних партнерствах.

Одним з основних напрямів діяльності є співпраця з іншими освітніми та науковими платформами сталого розвитку, що дозволяє використовувати ефект синергії, поширювати кращі практики, розвивати спільні проекти, а головне — навчатися один в одного . Для України, що переживає масштабну відбудову, це є критично важливим.

В рамках мережі вже проведено оцінку рівня інтеграції сталого розвитку в університетах, підготовлено інформаційні постери, започатковано серію громадських обговорень та сформовано структуру для розробки настанови з управління сталим розвитком у ЗВО .

Цілі сталого розвитку (ЦСР), ухвалені ООН до 2030 року, є універсальною рамкою для реформування вищої освіти в Україні. Вони допомагають структурувати стратегічні цілі університетів у відповідності до глобальних викликів. Найбільш релевантні для післявоєнної України ЦСР є ЦСР 4 - Якісна освіта, ЦСР 7 - Доступна та чиста енергія, ЦСР 9 — Інновації та інфраструктура, ЦСР 11 — Сталі міста та громади, ЦСР 13 — Кліматичні дії, ЦСР 16 — Мир, справедливість та сильні інституції, ЦСР 17 - Партнерство заради сталого розвитку.

Університети можуть інтегрувати ЦСР у свої стратегії, навчальні програми, наукові проекти та управлінські підходи.

Інтеграція ЦСР дозволяє університетам діяти системно, формувати власні стратегії сталого розвитку, впроваджувати механізми моніторингу, звітувати про результати перед партнерами, донорами, громадськістю.

Ключовим кроком до реальної інтеграції принципів сталого розвитку є розробка інституційних стратегій сталого розвитку ЗВО. Це вимагає проведення внутрішнього аудиту, визначення цілей та показників ефективності, впровадження планів дій та механізмів моніторингу. Водночас важливо трансформувати освітні програми, запроваджуючи нові курси та компоненти, що висвітлюють соціальні, економічні та екологічні аспекти сталості. Необхідним є також забезпечення підготовки викладацького складу, здатного реалізовувати ці програми з урахуванням інтегративного підходу.

В рамках виконання проекту розроблено курси "Strategic adaptive management for sustainable reconstruction and restoration", "Sustainable business models", "Sustainable pathways and risk management in times of crises". ("Стратегічне адаптивне управління для сталого відновлення та реконструкції", "Сталі бізнес-моделі" та "Сталі шляхи та управління ризиками під час криз"), які найближчим часом будуть доступні всім бажаючим на платформі TransLearnN.

Крім цього, університети мають бути прикладом інституційної сталості через впровадження енергоефективних рішень, управління ресурсами, створення безпечного та інклюзивного середовища, розвиток етичного управління та підзвітності. Особливого значення набуває залучення студентів, адміністрації, місцевих громад та бізнесу до спільної реалізації ініціатив, спрямованих на сталий розвиток, що сприяє формуванню культури відповідальності та співдії.

Українські ЗВО вже демонструють приклади інтеграції сталого розвитку — участь у міжнародних рейтингах, створення зелених офісів, проведення екологічних кампаній, розробка проєктів із громадами. Ці ініціативи потребують підтримки з боку держави, включення до національної політики у сфері освіти та сталого розвитку, а також координації з міжнародними організаціями.

Висновок. Впровадження принципів сталого розвитку у вищу освіту є критично важливим для формування засад повоєнної модернізації України. Університети повинні стати не лише джерелом знань, а й активними агентами змін, провідниками стійкого відновлення. Така трансформація освіти є інвестицією у майбутнє країни — у її людський, інституційний та соціальний капітал.

Післявоєнне відновлення України створює «вікно можливостей» для структурних змін, що вимагає переосмислення ролі освіти та забезпечити її відповідність сучасним викликам, таким як:

- кадровий дефіцит, що вимагає фахівців з новими компетентностями - «зеленими», цифровими, інклюзивними;
- зруйнована інфраструктура, для відновлення якої потрібні інженери, архітектори, проєктанти, які працюють за принципами енергоефективності з урахуванням екології та кліматичних викликів;
- для подолання зростаючої соціальної нерівності, університети мають забезпечити доступність, інклюзію, рівні можливості для всіх, особливо для вразливих груп;
- створення нової етичної рамки, оскільки суспільство потребує морально орієнтованих лідерів, здатних формувати нову якість влади, бізнесу, медіа.

Сучасні глобальні виклики, а також глибокі наслідки повномасштабної війни в Україні, вимагають нової стратегії відбудови, що ґрунтується на засадах сталого розвитку. У цьому процесі ключова роль належить закладам вищого освіти, які формують не лише знання, а й цінності, поведінкові моделі та громадську відповідальність. Освіта має стати простором, де нові покоління вчаться діяти екологічно, етично та стратегічно.

Участь Національного транспортного університету у проєкті Transformational Learning Network for Resilience – Enabling Ukrainian higher education to ensure a sustainable and robust reconstruction of (post-war) Ukraine - можливість долучитися до інтеграції принципів сталого розвитку в освітню сферу з метою створення засад не лише фізичної відбудови зруйнованої інфраструктури для післявоєнного відновлення України, а й глибинної трансформації соціального, економічного та екологічного розвитку.

Інесса Рутковська, Олена Славінська, Олена Усиченко,